

Palindromen

Ben je eibofoob? Dan kan het zijn dat je straks toebloks staat of niet henneweg of denneweg meer kunt. Je bent geen kerstenkind of groentje, maar je bent gewaarschuwd: dit dictee gaat over palindromen. Ik heb er mijn Latijn in gestoken en stop nu met harangeren.

Palindromen zijn woorden, zinnen, getallen enzovoort – kennelijk zijn ze univoque – die je van achteren naar voren kunt lezen terwijl hun betekenis gelijk blijft. Bijvoorbeeld parterretrap. Je kunt ze uit-en-ter-na onder handen nemen en er onzinpalindromen van maken, zoals deelkoortsmeetsysteemstrookleed. Er zijn nou eenmaal lieden met wie het altijd hei of fij is. Zo schreef Edward Benbow in 1988 een tantoe irri palindroomverhaal van achtentachtigduizend achthonderdachtentachtig woorden (88 en 88.888 zijn palindromen). Dit opus Herculeum – of noem het gazettenpraat of ik weet niet wat al meer – is geen vlotlezende of onderscheidenlijke suspensestory. Maar daar gaat het ook niet om, want palindromen in elkaar knutselen met de energie van een duracellkonijn is ten klaarsten een passe-temps voor ideeënrijke luchthart-treurnieten.

De term ‘palindroom’ gaat terug op de woorden palin (opnieuw) en dromos (lopen). Ik lijd niet aan graecomanie, maar de oude Grieken hielden, kat’ exochen zullen we maar zeggen, wel van palindroompageintjes. Ook in Thespis’ brozen, de toneelspeelkunst, gebruikten ze die. Zou het woord cothurnengang, dat afkomstig is uit die branche en ook ‘hoogdravendheid’ betekent, daarmee te maken hebben? De Grieken schreven op de rand van een waterbassin ook de oudste van alle palindroomzinnen: Nipson anomimata mi monan opsin. Daarin moet ps als één letter, een psi’tje, gelezen worden. De zin betekent: Was de ziel, niet alleen de ogen. Anders vertaald: Was je zonden, niet alleen je gezicht. Maar: traduttore traditore; een vertaling geeft het oorspronkelijke werk nooit precies weer.

Ook muziekstukken kunnen palindromen zijn. De gespiegelde noten klinken dan hetzelfde als ze achterstevoren (al rovescio) gespeeld worden. In Haydns 47ste symfonie in G grote terts zit zo’n melodie. Ook in dodecafonische muziek en barokcantata’s, gespeeld in churriguereske gebouwen, zaten palindromen.

Nog enkele andere voorbeelden van palindromen: Toen Adam her- en derwaarts liep in de Hof van Eden en Eva ontmoette zei hij: Madam, I’m Adam. En zij zei: Eve. Vondel, de Agrippijnse zwaan, schreef het gedicht U, nu. Voor hem waren die woorden geen nugae canorae. Het gedicht, een amphigouri zonder strofebouw, is niet te vergelijken met zijn Lucifer, dat gaat over de Prins der Duisternis en is opgedragen aan de keizer van het Heilige Roomse Rijk. Hugo Brandt Corstius, die vóór de mei ’68-generatie al redacteur van het studentenblad Propria Cures was, publiceerde onder zijn pennaam Battus diverse palindroomzinnen, zoals Nora bedroog, o zo goor, de baron. Velen vonden dit Opperlands zo artistiek als een zweepsflagdoorschietstoot, anderen vonden het zo

wieties als papperlapap. Ook bestaan er palindroomplaatitudes zoals Naai 'r dan, Adriaan. Die laten we verder buiten beschouwing.

Van Dale noemt het sator-arepokwadraat, waarin je de woorden – die gaan over het thema 'Wat je zaait, zul je oogsten' – ook van achteren naar voren en van onderen naar boven kunt lezen. Het oudste is aangetroffen op een sgraffito. Het is Pompejisch en dateert dus van voor de pyroclastische tefraastroom die werd veroorzaakt door de uitbarsting van de Vesuvius. De formulering komt voor op papyri en fylacteria, was bekend binnen de kabbalistische traditie en werd later overgenomen in het Jodenchristendom en alchimismekringen. Andere kennis ontleend aan Van Dale: in DigiD-logingegevens zit een palindroom. En wie een ophicleïde of trompet wil nadoen, kan tetterettet zeggen. Voor de medici onder ons: dat slaat dan niet op de trompet van Fallopius.

Ook onze dicteeclub kent palindromen. Dat is superrassurant oftewel erg geruststellend. Een bekende pro-Griekse-ij- en antiresusspellingactivist heet Bob. De organisatoren van het ter ziele gegane Bredase Roparundictee waren Bob, Otto en Anna (eigenlijk Anny). Rein is een palindroomjanongeluk: hij mist drie letters om Reinier te heten, ook de voornaam van die vroeggestorven arts-anatoom naar wie de graafse follikel is genoemd en die als eerste – unzeitgemäss een beschrijving gaf van wat eeuwen later de g-spot werd genoemd.

Ben je daar nog? Ik hoop niet dat je al met de treite aflight of denkt: ik zal wel weer Joppie zijn, hij kan de takken krijgen! We eindigen opgavegericht met deze twee palindroomzinnetjes: Steeds in ere, heren, is de ets. Mooi, dit idioom.